

Prace Komisji Geografii Komunikacji PTG

2018, 21(3), 92-94

BIOGRAM: PROFESOR TEOFIL LIJEWSKI

Biogram: Professor Teofil Lijewski

Zbigniew Taylor

Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania im. St. Leszczyckiego PAN, ul. Twarda 51/55, 00-818 Warszawa
e-mail: z.taylor@twarda.pan.pl

Cytacja:

Taylor Z., 2018, Biogram: Profesor Teofil Lijewski, *Prace Komisji Geografii Komunikacji PTG*, 21(3), 92-94.

Geograf transportu i komunikacji, przemysłu, turystyki. Należał do pokolenia, które bezpośrednio doświadczyło wojny, okupacji i okresu powojennego. Urodzony w 1930 r. w Poznaniu w rodzinie kolejarskiej, do wybuchu II wojny światowej zdołał ukończyć zaledwie dwie klasy szkoły powszechnej. W okresie okupacji kształcił się w domu, a w wieku 14 lat został przymusowo zatrudniony jako robotnik na poczcie. Zimą 1944/1945 r. musiał, podobnie jak inni polscy robotnicy, kopać na przedpolach Poznania rowy przeciwczołgowe, mające powstrzymać nacierającą Armię Czerwoną. Przeżył miesięczne oblężenie miasta (22 stycznia–23 lutego 1945) i zniszczenie rodzinnego domu. Przed zakończeniem wojny zdołał jednak ukończyć pierwszą klasę gimnazjum. W latach 1945–1950 mieszkał w Jeleniej Górze, dokąd rodzina Lijewskich przeniosła się w poszukiwaniu nowego mieszkania. Tam w Liceum im. S. Żeromskiego w 1950 r.

uzyskał maturę jako prymus wśród 104 abiturientów. Jednak wobec sprzeciwu ZMP (nie był członkiem tej organizacji) nie otrzymał nagrody. Pobyt w Jeleniej Górze miał także pozytywne strony, zaszczylił bowiem w młodym sympatyku kolei zamiłowanie do turystyki, krajoznawstwa i fotografii.

W październiku 1950 r. wrócił do Poznania na studia geograficzne na UAM. Jeszcze jako student brał udział w badaniach naukowych nad małymi miastami przewidzianymi na przyszłe ośrodki powiatowe (pod kierunkiem Antoniego Kuklińskiego), działał też w Studenckim Kole Naukowym. Po skończeniu studiów I stopnia rozpoczął studia specjalistyczne z geografii ekonomicznej, które ukończył w 1955 r. pracą magisterską pod kierunkiem prof. Józefa Czekalskiego. W czasie studiów pracował jako kontraktowy zastępca asystenta na Studium Zaocznym SGPiS przy ówczesnej WSE w Poznaniu.

W 1955 r. przeniósł się do Warszawy i podjął pracę projektową w Biurze Urbanistycznym Warszawy, w którym pracował do początku 1959 r., awansując w międzyczasie na starszego projektanta. Podjął też studia aspiranckie w zakresie geografii ekonomicznej na Uniwersytecie Warszawskim, ukończył je w 1958 r. Jesienią tegoż roku został zatrudniony w IG PAN, gdzie od początku interesował się geografiami transportu. Na podstawie oryginalnych źródeł zestawiał pełny chronologiczny wykaz dat otwarcia wszystkich linii kolejowych na obecnym terytorium Polski (*Rozwój sieci kolejowej Polski, 1959, Dokumentacja Geograficzna, 5*). Uczestniczył w badaniach terenowych w ówczesnym województwie białostockim.

W 1961 r. obronił rozprawę doktorską pt. *Stosunki komunikacyjne na obszarze województwa białostockiego*, pisaną na początku pod kierunkiem prof. Jerzego Kostrowickiego, a następnie prof. Stanisława Leszczyckiego. Jako adiunkt badał wyposażenie Polski w sieć transportu publicznego (PKP, PKS, transport miejski) i jego rozwój. Jako pierwszy w Polsce zajął się wszechstronnie problematyką dojazdów do pracy, czego rezultatem była rozprawa habilitacyjna pt. *Dojazdy do pracy w Polsce (Studia KPZK PAN, 1967, 15)*. Dzisiaj jest to praca klasyczna, cytowana przez wszystkich zajmujących się codzienną ruchliwością ludności.

Przez następną dekadę zajmował się problematyką geografii przemysłu, co pośrednio wiązało się z pełnieniem funkcji kierownika Zakładu Geografii Przemysłu i Komunikacji (1966-1978). Wraz ze S. Leszczyckim redagował podręcznik *Geografia przemysłu Polski* (PWN 1972), a następnie razem ze S. Misztalem kierował pracami nad *Atlasem przemysłu Polski* (IGiPZ PAN 1975). *Atlas* był pierwszym dokładnym przedstawieniem kartograficznym lokalizacji zakładów przemysłowych w Polsce. Za koncepcję i opracowanie *Atlasu* otrzymał wraz ze S. Leszczyckim i S. Misztalem w 1976 r. Nagrodę Państwową II stopnia. Była to pierwsza nagroda państwowa za opracowanie geograficzne. Rekapitulację badań wspomnianej dekady stanowiła niezwykle wartościowa monografia pt. *Uprzemysłowienie Polski 1945-1975* (PWN 1978).

W połowie lat 70. T. Lijewski powrócił do swych wcześniejszych zainteresowań badawczych i opublikował cenną monografię *Geografia transportu Polski* (PWE, I wyd. 1977, II wyd. 1986). Do chwili obecnej, mimo upływu wielu lat, nie doczekaliśmy się lepszej, kompleksowej pracy w zakresie tej tematyki. Po krótkim pobycie stypendialnym w RFN napisał monografię *Infrastruktura transportowa Republiki Federalnej Niemiec (Studia KPZK PAN, 1982, 78)*. W 1980 r. uzyskał tytuł prof. nadzw. nauk geograficznych.

Prawdziwym sukcesem wydawniczym okazała się książka *Geografia turystyki Polski* (PWN), zainicjowana przez T. Lijewskiego, a napisana wspólnie z dwoma

autorami wrocławskimi – B. Mikułowskim i J. Wyrzykowskim. Praca doczekała się pięciu wydań w latach 1985-2008.

T. Lijewski podejmował również tematykę regionalną. Opublikował monografię ówczesnego województwa warszawskiego (*Województwo warszawskie. Zarys geograficzno-ekonomiczny, 1968, PWN*), był współautorem pięknie wydanej publikacji *Polska – przyroda, człowiek, gospodarka* (PWN 1974), autorem wielu haseł w *Wielkiej encyklopedii powszechnej PWN* i odrębnej monografii *Austria* (PWN 1987).

W 1988 r. otrzymał tytuł naukowy prof. zw. nauk geograficznych. Był promotorem czterech rozpraw doktorskich, a także recenzentem w 18 przewodach doktorskich i 12 habilitacyjnych (nie tylko prac geograficznych).

T. Lijewski brał udział w przygotowaniu reformy administracyjnej kraju, opracowując projekt podziału powiatowego. Proponował ograniczenie liczby województw do ok. 25. Był redaktorem, autorem lub współautorem map transportowych w *Atlasie Rzeczypospolitej Polskiej* (IGiPZ PAN 1997). Uczestniczył w badaniach służących wyznaczeniu makroregionu funkcjonalnego Warszawy i badaniach obszarów pogranicznych Polski. Zajmował się hierarchią ośrodków centralnych i koncentracją aktywności gospodarczej i społecznej w 150 większych miastach Polski. Najwięcej uwagi poświęcał jednak problemom transportu, obserwując jego żywiołowy wzrost i płynące stąd zagrożenia, wypowiadał się m.in. na łamach kolejnych tomów *Prac Komisji Geografii i Komunikacji PTG*. Krytycznie oceniał nadmierną ekspansję energii i terenochłonnego transportu drogowego i regres zdecydowanie bardziej przyjaznego dla środowiska transportu kolejowego oraz trakcji elektrycznej w miastach. Dużo miejsca poświęcał też integracji polskiej sieci transportowej z siecią europejską.

W latach 1994-2000 był przewodniczącym, a następnie honorowym przewodniczącym Komisji Geografii i Komunikacji PTG. Z PTG związany był od 1953 r., a w latach 1984-1987 pełnił funkcję przewodniczącego Oddziału Warszawskiego. W 2001 r. został odznaczony Medalem PTG.

Inną dziedziną działalności T. Lijewskiego była popularyzacja wiedzy. Opublikował wiele artykułów i notatek popularnonaukowych, przede wszystkim w czasopiśmie: *Geografia w Szkole i Poznaj Świat*. Był współautorem podręczników geografii ekonomicznej Polski, atlasów szkolnych, encyklopedii i leksykonów. W 1993 r. wraz z J. Kwiatkiem wydał *Podręczny leksykon geograficzny. Polska* (Troja, Toruń), a w 1998 r. najobszerniejsze dzieło – *Leksykon miast polskich* (Muza SA).

Był człowiekiem niezwykle pracowitym – opublikował łącznie ok. 400 prac naukowych, z których

ważniejsze wykazano w 5. tomie *Prac Komisji Geografii Komunikacji PTG* (1999, s. 11-23). W jego dorobku znajduje się kilkanaście monografii, a także ok. 50 prac niepublikowanych, dotyczących geografii transportu i przemysłu, oddziaływania przemysłu na środowisko, bogactw mineralnych Polski i zagospodarowania przestrzennego regionów. Część tych prac ma charakter ekspertyz, a inne nie mogły ukazać się drukiem ze względu na ingerencję cenzury.

T. Lijewski był aktywny również poza swoim Instytutem – w PTTK (od 1952), w Towarzystwie Urbanistów Polskich uzyskał status rzeczoznawcy w zakresie planowania przestrzennego, od 1990 r. był członkiem KPZK PAN. Był członkiem Rad Naukowych w: Ośrodku Badawczym Ekonomiki Transportu, Koszalińskim Ośrodku Naukowo-Badawczym i w Radzie Naukowo-Ekonomicznej przy Wojewodzie Kieleckim. W latach 1969-1971 pełnił funkcję sekretarza Rady Naukowej IG PAN. Od 1970 r. był członkiem różnych komisji i grup

studialnych w MUG. Uczestniczył także w pracach redakcyjnych: w latach 1969-1971 był redaktorem naczelnym *Dokumentacji Geograficznej*, później redaktorem *Bibliografii Geografii Polskiej* i wieloletnim członkiem rady redakcyjnej *Przeglądu Geograficznego*. W latach 1981-2005 był członkiem międzynarodowej rady redakcyjnej *Transport Reviews* (Routledge), czasopisma z tzw. listy filadelfijskiej.

Zmarł 10 listopada 2010 r. Został pochowany na cmentarzu w Pyrach.

Piśmiennictwo

Taylor Z., 2011, *Przegląd Geograficzny*, 83, 2, s. 295-301.

Źródło:

Jackowski A., Krzemień K., Sołjan I. (red.), 2018, *Geografowie polscy. Słownik biograficzny*, t. 1-3, IGIGP UJ, Kraków.